

Naisettevõtluse edendamine ja kasvustrateegiad

*Koostanud: Eesti Naisuurimus ja Teabekeskus
koos oma naisettevõtlust toetavate organisatsioonide ja ekspertide võrgustikuga*

ENUT
EESTI NAISUURIMUS- JA TEABEKESKUS

Taustakirjeldus

Euroopa Liidu naisettevõtluse edendamise põhimõtted toetuvad 2000. aastal loodud Lissaboni strateegiale. Selle dokumendi alusel on üheks tööhõive edendamise eesmärgiks naiste tööhõive suurendamine. Selleks ettenähtud meetmete seas on ka naisettevõtluse arendamine ja soolise ebavõrdsuse vähendamine tööhõives (sh ettevõtluses) osalemisel. Lisaks üldisele ettevõtlikkuse tõstmisele soovitatakse liikmesriikidel eraldi tegeleda naisettevõtjate finantsvõimaluste kättesaadavuse parandamisega ja ettevõtjate vahelise koostöö osakaalu suurendamisega.¹

2005. aastal uuendatud Lissaboni strateegia² keskendub majanduskasvu kiirendamisele ja tööhõive tõstmisele, rõhutades muuhulgas vajadust parandada väikeettevõtete kasvuvõimalusi ning arvestada väikeettevõtete vajadustega ühenduse õigusloomes ja poliitikasuundade kujundamisel.

Konkurentsivõime kava Eesti 2020 kirjeldab peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel ning seab konkurentsivõime tõstmise eesmärgid 2015. ja 2020. aastaks. Kava panustab Eesti kohustuste täitmisesse Euroopa 2020³ strateegia eesmärkide

saavutamiseks, sh töötuse määra vähendamine 13,5%lt (2011 tase) 6,9%ni (2020 sihttase), tööhõive määra suurendamine 20–64aastaste hulgas 76%ni aastaks 2020 ja tootlikkuse tõstmist 80%ni EL keskmisest ühe hõivatu kohta.

Aastaks 2020 prognoositakse tööealise elanikkonna vähenemist 7% võrra. Majanduse mahu säilitamiseks suureneb vajadus kõrgema tööhõive järele. Praegusest kõrgemaks kasvav tööhõive ning pikemas perspektiivis ka 65aastaste ja vanemate elanike valmidus tööd teha peavad aitama tööealise elanikkonna vähenemist tasandada, ning sellega peaks kaasnema ka osa tulevasest majanduskasvust. Edasise rikkuse märkimisväärseks kasvatamiseks peab ennekõike suurenema Eesti ettevõtete loodav lisandväärtus. Kiire tööealise elanikkonna vähenemine ning Eesti SKP komponentide analüüs näitab seda, et tööealsed elanikud, sõltumata piirkonnast või soost, peaksid olema maksimaalselt

---

1 Lissaboni strateegia, <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/eesti2020/seos-varasemate-kavadega/lissabonistrateegia>

2 Uuenenenud Lissaboni ehk nn majanduskasvu ja tööhõive strateegia, <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/eesti2020/seos-varasemate-kavadega/lissaboni-strateegia>

3 Konkurentsivõime kava Eesti 2020 [http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/_b_konkurentsivoime-kava_b/_b_eesti-2020-strateegia/Eesti%202020%20\(2012%20uuendamine\)/eesti%202020.pdf](http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/_b_konkurentsivoime-kava_b/_b_eesti-2020-strateegia/Eesti%202020%20(2012%20uuendamine)/eesti%202020.pdf)

hõivatud võimalikult kõrge lisandväärtusega ettevõtmistes.⁴ Vastavalt Statistikaameti poolt koostatud rahvaarvu prognoosile⁵ on aastal 2020 tööealise elanikkonna (15–64aastased) hulgas 51% naisi ja 49% mehi. 65–74aastaste vanusegrupis on naiste osakaal kasvanud 61%ni (81136 naist).

Arvestades üldist rahvastiku vähenemise tendentsi ja sellega kaasnevat tööealise elanikkonna kiiret vähenemist, naiste suurt osakaalu kogu tööealise elanikkonna hulgas (üle 50%) ja eriti vanemaealise elanikkonna hulgas ning vajadust vanemaealise elanikkonna (üle 65-aastaste) järjest suuremaks tööhõivesse toomiseks, on juba täna oluline rakendada meetmeid, mis aitavad kaasa naiste hõivatuse suurendamisele kõrge lisandväärtusega ettevõtete loomisel ja arendamisel, et tagada konkurentsivõime kavas Eesti 2020 tööhõive ja tootlikkuse sihtmärkide saavutamise aastaks 2020.

Euroopa Liidu ettevõtluspoliitika Ettevõtlus 2020 (Entrepreneurship 2020)⁶ raamistikus peetakse naisettevõtluse edendamist väga oluliseks. Naiste vähest osalemist ettevõtluses vaadatakse kui kasutamata ressursi, mille sihipärasele arendamisele ja toetamisele tuleb erinevate meetmete abil suuremat tähelepanu pöörata. Võtmetähtsusega on naisettevõtluse edendamine läbi riiklike strateegiatega koostamise, soolises lõikes ettevõtluse alase statistika kogumise, finantseerimisvõimaluste parandamise, mentorprogrammide ning naisettevõtjate koostöövõrgustike loomise ja toetamise.

Eesti on ühinenud ka Euroopa Komisjoni poolt loodud naisettevõtluse edendamise võrgustikuga (WES), mille üldiseks eesmärgiks on edendada naisettevõtlust, suurendades naisettevõtjate nähtavust ühiskonnas, luues naisettevõtjatele soodsa ettevõtluskeskkonna, aidates kaasa naisettevõtjate poolt loodavate ettevõtete arvu suurenemisele ja aidates kaasa naisettevõtjate poolt loodud ettevõtete laiendamisele.

Euroopa Komisjoni poolt 2008. aastal läbiviidud poliitikate hindamises naisettevõtluse ja naisleiutajate tegevuse edendamise alal⁷ täheldati, et peamised takistused naiste karjääriteel ettevõtjana on:

- 1) Taustategurid – nagu hariduslikest valikutest tulenevad kitsendused ja ühiskonnas valitsevad traditsioonilised stereotüübid, et mehed sobivad paremini juhtideks ja ettevõtjateks kui naised

---

4 ibid

5 Prognoositav rahvaarv 2020, Statistikaamet <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>

6 Ettevõtlus 2020, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:en:PDF>

7 Naisleiutajate ja ettevõtjate tegevuse edendamise alaste poliitikate hindamine, Euroopa Komisjon 2008 http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=3815

- 2) Majanduslikud takistused – nagu stardikapitali puudumine ja pankade väiksem usaldus naisettevõtjate suhtes ning toetuskeemide orienteeritus valdkondadele, kus traditsiooniliselt tegutsevad mehed
- 3) Pehmed tegurid – nagu juurdepääsu puudumine äri- ja teadusvõrgustikele, puudus ettevõtlusealasest haridusest, vähene riskivalmidus ning raskused töö- ja pereelu ühitamisel

Samadele järeldustele on jõutud ka erinevate uuringute ja ajurünnakute läbiviimise tulemusena Eestis⁸

Eesti on Euroopa Liidus kõrgeima ametialase soolise segregatsiooniga riike nii horisontaalse segregatsiooni (koondumine erinevatele tegevusaladele) kui vertikaalse segregatsiooni (koondumine erinevatele ametitasemetele) osas. Kuigi naised moodustavad üle 50,3% kõigist hõivatutest, on nad peamiselt koondunud nn pehmetele erialadele, nagu tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, haridus, majutus ja toitlustus, kunst, meelelahutus, vaba aeg jm – seega on peamiselt seotud teenindava sektoriga. Töölalast vertikaalset segregatsiooni iseloomustab naiste väiksem osakaal juhtide ja ettevõtjate hulgas. **Ettevõtjate hulgas on 11,4% mehi ja 5,0% naisi, arvestatuna kõigist hõivatutest.**⁹

Ettevõtet luues valivad naised tegevusala hoolikamalt kui mehed. Oluline on, et valdkond milles tegutsetakse, oleks seotud kas saadud hariduse, senise töökogemuse, hobi või huvialaga. Naised omavad 28%il ettevõtetest enamusosalust ning populaarsemad ettevõtlusvaldkonnad on: sotsiaalhoolekanne, tervishoid, rõivatootmine ja tekstiilitootmine.¹⁰ Eesti Ettevõtluse Kasvustrateegias esitatud riiklikult eelisarendatavad valdkonnad, nn kasvuvaldkonnad, on peamiselt tehnoloogia ja IT valdkonnast, kus traditsiooniliselt on hõivatud valdavalt mehed nii ettevõtjate kui töötajatena. Naiste osakaal nimetatud valdkondades on väike. Naiste (sh naisettevõtjate) hõivatus pigem väiksema lisandväärtusega tegevusaladel avaldab negatiivset mõju naiste sotsiaalmajanduslikule olukorrale, võrdsetele võimalustele ennast ettevõtjana teostada ning üldkokkuvõttes Eesti majandusele. Eurostati 2008. a andmetel oli Eestis EL suurim palgalõhe – 27,6%. Soolist palgalõhet mõjutavate tegurite hulgas on olulisim meeste ja naiste koondumine erinevatele tegevus- ja ametialadele. Kuna soolise palgalõhe kujunemisel mängivad rolli paljud tegurid, viitab palgaerinevuse suurus naiste ja meeste erinevale olukorrale tööturul ning ühiskonnas laiemalt. Ühelt poolt tähendavad naiste

---

8 Lepane, L, Kuum, L jt. Eesti elanike ettevõtlikkusest – elanike küsitlusuuringu tulemused, tellijaks MKM, täitjaks EKI, 2005: 79-133.jt

9 Statistikaamet 2011, Hõivatud soo ja hõivestaatus järgi

10 <http://veeb.eas.ee/ettevotlusnadal/images/stories/naisettevotlus-2012/piret-treiberg.pdf>

madalamad sissetulekud seda, et naiste ja meeste kasutada on erineval hulgal ressursse. See toob omakorda kaasa sotsiaalseid probleeme. Tööealiste naiste madalamad sissetulekud suurendavad nii laste kui hiljem ka üksi elavate naispensionäride vaesusriski. Naiste majanduslik sõltumatus on aluseks naiste ja laste vaesusriski vähenemisele. Teisest küljest näitavad naiste madalamad töötasud seda, et ühiskonnas ei ole täiel määral kasutatud ära naiste, st poole elanikkonna potentsiaali. Üldise majanduskasvu eesmärkide saavutamise seisukohast on olulised indiviidide võrdsed võimalused end teostada.¹¹ Naisettevõtjluse soodustamine aitab kaasa Vabariigi Valitsuse soolise palgalõhe vähendamise eesmärgile, kuna on üheks oluliseks meetmeks vertikaalse segregatsiooni ja seeläbi soolise palgalõhe vähendamisel. Naiste aktiivsem osalemine ettevõtluses edendab võrdõiguslikkust, suurendab nende majanduslikku sõltumatust, aitab ületada soolisi stereotüüpe ning suurendab naiste rolli otsustusprotsessides¹².

Naisettevõtjate poolt loodud ettevõtete arendustegevuse võimekust pärssib ka riiklike poliitikate vähene tähelepanu teenusmajanduse valdkonna arendamise ja sotsiaalse innovatsiooni toetamisele. Naisettevõtjatel, kellel on peamiselt väike ja mikroettevõtted, on väiksemad võimalused saada kasvutoetust teenuste arendamiseks. Naisettevõtjate poolt loodud ettevõtete omapäraks on aeglane kasv, kuid neid iseloomustab pikaealisus. Ka VKEde arengusuundumuste uuringus (Praxis, 2012¹³) tuuakse välja, et: VKEde võimekus teadus- ja arendustegevust iseseisvalt teha on nõrk. Soovitatakse disainida toetusmeetmeid, mis soodustaksid ettevõtetevahelist ning ettevõtete koostööd avaliku sektori ning teadus- ja arendusasutustega, nii et see suunaks ettevõtteid teadus- ja arendustegevuse edendamisele ja innovatsiooni arendamisele. Teenustesektori ettevõtete ning mikro- ja väikeettevõtete juurdepääs toetustele on täna väiksem. Toetusmeetmete disainimisel tuleks silmas pidada ettevõtete tegevusalade eripärasid ja arvestada sellega, et väiksemate ettevõtete kulu toetuste taotlemisel on suurem. Vajadust luua meetmeid teenusmajanduse ettevõtete arendamiseks, ettevõtjate, loomeinimeste ja IKT valdkonna esindajate koostöö soodustamiseks ning innovatsiooni juhtmehhanismide loomist sotsiaalmajanduslikele väljakutsetele vastamiseks on rõhutatud ka konkurentsivõime tõstmise kavas Eesti 2020.

Ühiskonnas valitsevate traditsiooniliste soostereotüüpide tõttu nähakse ettevõtja ja ärijuhi

---

11 Tegevuskava meeste ja naiste palgalõhe vähendamiseks

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sooline_vordoiguslikkus/Kabineti_memorandum_04_07_12doc.pdf

12 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse juhised (2006–2010) ja jätkustrateegia” (2010/C 354/01) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:354:0001:0007:ET:PDF>

13 Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused, Praxis 2012,

http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/ettevotlus/vke_arengusuundumused_uuring_2012.pdf

rollis pigem meest – puudub nii ühiskonna liikmete kui otsustajate toetus naisettevõtjatele. Meedias on ettevõtja rollimudeliks reeglina lipsu ja ülikonnaga härrasmees, ning harva avaldatakse artikleid edukatest naisettevõtjatest. Lisaks iseloomustab majandusteemalisi väljaandeid liigne kontsentreeritus suurettevõtetele, hoolimata sellest, et vastavalt statistikale on 93% ettevõtetest mikroettevõtted, s.o. alla 10 töötajaga ettevõtted, kelle hulka kuulub ka enamus naisettevõtjate poolt loodud ettevõtteid.

Naiste puhul takistavad ettevõtlusega alustamist ettekujutus, et neil puuduvad ettevõtjaks ja juhiks olemiseks vajalikud oskused ja omadused, nagu riskijulgeus, enesekindlus, samuti on naistel vähe naisettevõtjatest ja juhtidest positiivseid eeskujusid, kuna naisettevõtjad ei ole meedias nähtavad. Napid turundusoskused, nõrk kontaktvõrgustik välisturgudel ning vähene arendustöö ja pikaajalise planeerimise võime iseloomustavad ka naisettevõtjate poolt loodud ettevõtteid. Siia lisanduvad naisettevõtjate puhul veel vähene riskijulgeus ja raskused töö- ja pereelu ühitamisel, mis pärsivad rahvusvahelistumise ambitsioone.

Finantside vähesus ja väikeettevõtete olematud võimalused riiklike eksporditoetuste saamiseks on samuti takistavad tegurid. Naisettevõtjad hindavad finantseerimisvõimaluste olemasolu ja sellealast teavitust ebapiisavaks – puudus on kättesaadavatest mikrokrediidi võimalustest, info toetuste ja laenuvõimaluste kohta on hajutatud jm. Ettevõtete laiendamiseks teenuste valdkonnas vajatakse raha käibevahendite soetamiseks, mida aga toetuskeemides reeglina abikõlblikuks kuluks ei loeta. Pankadest laenu saamine on keeruline ja kallis nõutavate tagatiste tõttu. Paljud naisettevõtjad peavad ka probleemiks nõuet, et ettevõtja peab ise enne tasuma kulud ja alles seejärel saadakse toetusest osa raha tagasi, kuna selline süsteem eeldab ettevõtjal vajaliku rahasumma olemasolu. Naiste jaoks on ettevõtlusega alustamisel ja ettevõtte laiendamisel meestest enam takistuseks ka perega seotud ülesandeid, näiteks lapse või vanemate eest hoolitsemiskohustus. Probleemaatiline on asendustööjõu leidmine, kui jäädakse lapsehoolduspuhkusele. Lapsehoolduspuhkusele jäämine on naiste puhul ka üks ettevõtte tegevuse lõpetamise põhjustest.

Naiste jaoks on ettevõtlus maapiirkondades äraelamisviis. Ettevõtlusega alustamise peamiseks põhjuseks on maanaiste puhul endale töökoha ja sissetuleku loomine Tähtsal kohal on ka eneseteostusega seotud küsimused – soov olla materiaalselt sõltumatu, soov ennast proovile panna, soov omandada uusi kogemusi ja teadmisi. Samas kohalike omavalitsuste väiksus ja tänane rahastamissüsteem ei soosi aga ettevõtluse arendamist maapiirkondades. Maapiirkondades paremate võimaluste loomine ettevõtlusega alustamiseks aitaks kaasa ka maapiirkondadest naiste väljarände vähendamisele.

Naisettevõtjad, kellel peamiselt on mikroettevõtted, peavad üheks oluliseks takistuseks kõrget sotsiaalmaksu miinimummäära, mis teeb osaajaga töötajate palkamise väga kalliks.

Eriti peetakse seda koormavaks ettevõtte käivitamisperioodil. Ettevõtte tulumaksumäära vähendamine ja sotsiaalmaksule ülemise lae kehtestamine ei aita kergendada väike- ja mikroettevõtete maksukoormust ning ei aita soodustada ettevõtete loomist. Praxis'e vajadusettevõtlike teemalises uuringus¹⁴ toodi samuti probleemina välja kõrget sotsiaalmaksu miinimummäära ning sotsiaalse kaitse kaotamist ettevõtte käivitamise etapis.

Naiste poolt loodud ettevõtted kuuluvad oma väiksuse tõttu täna peamiselt piirkondlike ettevõtete gruppi, kel on võimalus osa saada alustavale ettevõttele ettenähtud starditoetusest. Teatud raskused ilmnevad juba kasvutoetuste taotlemisel, mille kohta annab tunnistust 2011. aastal Harju piirkonnas eraldatud kasvutoetused, kus 90% toetustest (37 toetust) eraldati ettevõtetele, mille kõik juhatuse liikmed olid meessoost ja 10% (4 toetust) eraldati ettevõtetele kus lisaks meessoost juhatuse liikmetele oli juhatuses ka üks naissoost liige. Samas on naisettevõtjad toonud peamise probleemina välja ettevõtte laiendamiseks puuduvad rahalised vahendid. On tekkinud nõiarang, kus ühelt poolt, selleks et saada kasvutoetust, peab ettevõtte omama piisavat müügitulu ja teisalt on ettevõtte laiendamiseks vaja rahalisi vahendeid, mille saamine on väga keeruline, ja seda eriti väikeettevõtetele.

Teiste maade kogemused nende keerukustega toimetulekuks on järgmised: Rootsis koolitatakse ärijuhtimiskonsultante tegelemaks spetsiifiliste naisettevõtjatele ja -juhtidele omaste probleemidega, nagu riskijulgus ja enesekindlus; Saksamaal on haridus- ja teadusministeeriumi, sotsiaalministeeriumi ning majandus- ja tehnoloogiainisteeriumi poolt loodud ja ühiselt rahastatav riiklik agentuur alustavate naisettevõtjate toetuseks ja naisettevõtlike edendamiseks (BGA), Austrias on naissoost mikroettevõtete juhtidele koolitus- ja mentorlusprogramm äristrateegia edasiarendamiseks, spetsiaalsed mikrorediidiprogrammid ja laenuvõtted naiste poolt juhitud mikroettevõtetele, Soomes on loodud eraldi fond mittetehnoloogiliste investeeringute toetamiseks - innovatiivsed teenused; Saksamaal on seatud konkreetsed eesmärgid toetamiseks naisettevõtjaid loometööstuses jm.

Eestis puudub ettevõtlike valdkonna kohta igasugune sooline statistika. Eesti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (edaspidi VKE) arengusuundumuste uuringus tulemusi soolises lõikes ei esitata. Viimane naisettevõtlike käsitlev uuring viidi läbi aastal 2004 Sotsiaalministeeriumi poolt. Hilisemad uuringud on olnud kõik projektipõhised või üliõpilaste poolt õppetöö raames koostatud. Soolises lõikes andmete kogumine aitaks analüüsida riiklike poliitikate mõju mõlema soo seisukohast lähtuvalt ning tagada, et

---

14 Vajadusettevõtlike Eestis: levik, probleemid ja ettevõtjate rahulolu, Praxis 2010

http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Innovatsiooni_poliitika/AEF/Loppraport_AEF.pdf

ettevõtluskeskkonna edendamiseks meetmete kavandamisel oleks tagatud meeste ja naiste huvide ja vajadustega võrdsel määral arvestamine.

Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine ja diskrimineerimise ärahoidmine on Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi ühise strateegilise raamistiku 2014-2020¹⁵ üks horisontaalseid poliitikaeesmärke, mille kohaselt tuleks nimetatud fondide oodatavad panused soolise võrdõiguslikkuse toetamiseks selgesõnaliselt täpsustada, sätestades üksikasjalikult vastavad eesmärgid ja vahendid. Sekkumise eesmärkide analüüsi tuleks lisada ka sooline analüüs.

Vastavalt soolise võrdõiguslikkuse seaduse¹⁶ § 9 lõige 1 kohaselt on riigiasutused ja kohalike omavalitsusüksuste asutused kohustatud soolist võrdõiguslikkust süstemaatiliselt ja eesmärgistatult edendama ja lõige 2 kohaselt riiklikke, piirkondlikke ning institutsionaalseid strateegiaid, poliitikaid ja tegevuskavasid planeerides, ellu viies ja hinnates peab lähtuma naiste ja meeste erinevatest vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestama, kuidas rakendatud ja rakendatavad meetmed mõjutavad naiste ja meeste olukorda ühiskonnas.

---

15 Ühine strateegiline raamistik 2014+, <http://www.struktuurifondid.ee/uhine-strateegiline-raamistik>

16 Soolise võrdõiguslikkuse seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/738642>

Ettepanekud Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 täiendamiseks eesmärgiga aidata kaasa naisettevõtjate osakaalu suurendamisele ettevõtluses, sh kõrge lisandväärtusega ettevõtete loojate ja arendajate hulgas

1) Tütarlaste ja naiste hulgas ettevõtliku hoiaku kujundamine, ettevõtluse propageerimine, ettevõtlusteadlikkuse tõstmine ning ettevõtjaks hakkamist takistavate barjääride kaotamine

- motiveerides tütarlapsi tegema haridus- ja karjäärivalikuid, mis on seotud tehnoloogia ja IT-erialadega (nn mittetraditsioonilised valikud);
- edendades tütarlastes innovatiivsust, ettevõtlikkust ja riskijulgust, sh keskendudes tütarlaste huvi suurendamisele tehnoloogia ja IT-sektori vastu ning pannes rõhku positiivsete rollimudelite kasutamisele (naisettevõtjad, teadlased, leiutajad), praktilisele ettevõtlusõppele (külastused ettevõtetesse, ettevõtjate esitlused, õpilasfirmade loomine jm) haridussüsteemi erinevates astmetes;
- soovitades ja julgustades karjäärikoolitustel ja nõustamisel tütarlastele ettevõtjaks hakkamist kui ühte karjäärivalikut;
- ärikonsultantide, mentorite, koolitajate koolitamine käsitlemaks naisettevõtjate koolitamisel olulisi teemavaldkondasid, nagu kõhkluse ja ebakindluse hajutamine, riski- ja ettevõtlusjulguse kasvatamine jm teemad, sh koolitada rohkem naismentoreid toetamaks alustavaid naisettevõtjaid;
- alustavatele ja tegutsevatele naisettevõtjatele vajalike teenuste kaardistamine ning sobiva teenuspaketi koostamine ja kättesaadavaks tegemine maakondlike arenduskeskuste (MAK) baasil;
- tegutsevate ja edukate naisettevõtjate nähtavaks tegemine ühiskonnas (edukatest naisettevõtjatest lugude avaldamine Äripäeva rubriikides, EAS jt portaalides jm, naisettevõtjate ja juhtide kaasamine ettevõtluskonverentsidele lektoritena, rohkem pöörata meedias tähelepanu mikro- ja väikeettevõtetele).

2) Naisettevõtjate innovatsioonialase koostöö ja ettevõtete arendusvõimekuse tõstmise toetamine

- toetades rahvusvahelisest kogemusest õppimist, sh osalemist rahvusvahelistes naisettevõtjate ja mentorite võrgustikes, ja rahvusvaheliste naisettevõtluse konverentside korraldamist Eestis;

- panustades innovatiivsete teenuste, loomemajanduse ja sotsiaalse innovatsiooni toetamisse ehk suurendades tegevuste arvu, mis on suunatud toetamiseks nn peamiselt naiste tegevusalasid;
- toetades ülikoolide juures naisteadlaste osalemist nn kommertsprojektides;
- soodustades sotsiaalse innovatsiooni alast koostööd naisettevõtjate, avaliku sektori ning teadus- ja arendusasutuste vahel, kaasates uuendustegevustesse partnerina mittetulundussektori.

3) Naisettevõtjate rahvusvahelistumise ambitsiooni ja ekspordivõimekuse kasvatamine

- sihtriigispetsiifilise nõustamise, koolituse ning teiste erinevate eksporditoetuste pakkumine kaudu ekspordipotentsiaaliga naisettevõtjatele (sõltumata nende tegevusvaldkonnast) nende poolt loodud ettevõtete viimiseks rahvusvahelisele turule. Ettevõtjate valimisel on rõhuasetus äriidee innovatiivsusel ja läbilöögvõimel. Teenuse kujundamiseks viia naisettevõtjate seas läbi eelnev põhjalik uuring;
- propageerides koostöövõrgustikke ühiseks turundamiseks ja toetades ekspordikoostööd.

4) Naisettevõtjate konkurentsipositsiooni parandamine

- riigipoolsete finantsinstrumentide valiku mitmekesistamisega, võttes paremini arvesse naisettevõtjate spetsiifilisi vajadusi (näiteks mikrokrediidi gruppide loomine);
- kohalike omavalitsuste motiveerimisega aktiivsemalt tegutsema ettevõtluse, sh naisettevõtluse arendamisel;
- alustavate ettevõtete maksukoormuse vähendamisega ettevõtte käivitamise esimesel aastal, alandades sotsiaalmaksu miinimummäära osalise tööaja puhul.

Alustada ettevõtlusalase statistika kogumist soolises löikes (sh struktuurifondidest toetuse saajate kohta soolises löikes statistika esitamine) ja ettevõtluse alastes uuringutes tulemuste esitamist soo löikes; eraldi uuringu läbiviimine tütarlaste hulgas - miks ei soovita alustada ettevõtlusega.

Soolises löikes kogutav statistika ja uuringud võimaldavad suurendada ettevõtluspoliitika teadmispõhisust ja kavandada meetmeid ja tegevusi, mis vastavad paremini mees- ja naissoost ettevõtjate ja potentsiaalsete ettevõtjate vajadustele.